

Седляр Д. О.
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова,
к. е. н., старший викладач кафедри
економічної теорії

ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ УКРАЇНЦІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Проблема потреб займає фундаментальне місце у політичній економії та економічній теорії. Це пояснюється тим, що незадоволення фізіологічних (першочергових) потреб ставить під сумнів існування людини як біологічного виду. Таким чином, основною метою кожного економічного суб'єкта є раціональне задоволення власних потреб. Проте, задоволення потреб кожного із економічних суб'єктів залежить від діяльності інших суб'єктів економіки. Так, наприклад, задоволення потреб домогосподарства залежить не лише від його зусиль, а й від рівня розвитку виробництва, підприємницької активності, ефективної діяльності держави. Саме тому особливій актуальності набуває розробка ефективного механізму якнайповнішого задоволення потреб українців і це, в свою чергу, вимагає повного та ґрунтовного дослідження проблем та суперечностей їх задоволення на сучасному етапі.

Дослідження формування та розвитку потреб населення України на сучасному етапі дозволило виокремити такі особливості [1, с. 10–11]:

1) частина українців не в змозі задовольнити свої фізіологічні потреби. Це підтверджується результатами соціологічного опитування (2013 р.): 23,3 % населення не мають можливості купувати найнеобхідніші продукти, 16,3 % – необхідного одягу, 45,7 % не вистачає необхідної медичної допомоги, 23,7 % – необхідних меблів, 35,4 % – добротного житла, 49,2 % – юридичної допомоги для захисту своїх прав та інтересів. Разом з тим, у 2014 р. зростає частка домогосподарств, які при значному збільшенні доходів, спрямували б додаткові кошти в першу чергу на задоволення фізіологічних потреб: їжу, одяг, взуття, лікування;

2) непершочерговою потребою для пересічного українця стала потреба у безпеці. Підтвердженням цьому є виникнення особ-

ливого класу – прекаріату, до якого відносять безробітних, зайняте населення, що має вкрай низький рівень доходів (чисельність штатних працівників, яким заробітна плата нарахована в межах мінімальної заробітної плати), населення, зайняте у неформальному секторі економіки, населення, яке офіційно працює в умовах вимушеної неповної зайнятості, сезонних працівників, працівників, які здійснюють трудову діяльність у шкідливих і важких умовах праці, нелегальних трудових мігрантів. За розрахунками А. Колота в Україні у 2012 р. прекарії становили 50,7 % економічно активного населення. Особливістю формування структури їхніх потреб є: вимушена відмова від задоволення потреб у безпеці з метою задоволення фізіологічних потреб;

3) структура потреб українців видозмінюється під впливом культури загалом та феномену гламуру зокрема. Це проявляється у тому, що: а) мало- і середньозабезпечені групи населення мають потреби до статусного споживання – демонстративного споживання; б) формується новий соціокультурний тип індивіда – «селебриті»;

4) зростання інтелектуальності та інноваційності економіки призводить до появи нових потреб – «інформаційних», а саме: потреб у сенсорній інформації, потреб у соціальній інформації, професійних потреб в науково-технічній інформації, властивих вченим і різного роду фахівцям. У зв'язку з цим виникає закон «піднесення потреб», відповідно до якого йде мова про розширення або інтелектуалізацію потреб, використання для їхнього задоволення все більш розвинутих у технічному відношенні предметів споживання;

5) зростає питома вага соціальних потреб українців, потреб у повазі та самореалізації, що підтверджується зростанням кількості користувачів у соціальних мережах, створення груп за інтересами у соціальних мережах, створенні індивідуальних сайтів користувачів тощо. Так, наприклад, за 2017 р. кількість українських користувачів у соцмережі Facebook зросла на 67 % – з 6,6 млн до 11 млн, а українська аудиторія соціальної мережі Instagram протягом 2017 р. зросла вдвічі і зараз становить 7,3 млн користувачів (зрозуміло, що частково це зумовлено заборонаю українським провайдером давати доступ користувачам до російських соціальних мереж).

Критичний аналіз особливостей формування та задоволення потреб українців на сучасному етапі дозволив виокремити основні проблеми останнього. На нашу думку, до них належать:

1. Низький рівень доходів українців¹. Станом на кінець 2016 р. понад 80 % українців (82,3 %) проживали за межею бідності (за стандартами ООН)².

2. Недостатній рівень розвитку виробництва. Статистичні дані підтверджують те, що близько 96 % вітчизняної продукції належать до третього та четвертого технологічного укладів. П'ятий технологічний уклад тільки починає розвиватися, його частка не перевищує 4 % промислового виробництва в країні і за перших десять років нового тисячоліття не зросла і на відсоток. Про шостий технологічний уклад виробництва, який у розвинутих країнах із лабораторії вже вийшов не промислове впровадження, в Україні тільки говорять. За показником фінансування науково-технічних розробок склалася така ситуація: майже 70 % коштів поглинає четвертий і лише 23 % – п'ятий технологічний уклади. В технологічній частині капітальних вкладень 83 % припадає на третій технологічний уклад і лише 10 % – на четвертий³.

3. Монополізація економіки України. діяльність монополій в Україні негативно впливає на рівень задоволення потреб споживачів за такими напрямками: а) обмежений вибір товарів для споживача, що зумовлює неповне задоволення їхніх потреб та спричиняє консерватизм покупців; б) надання неякісних товарів та послуг; в) надання неповної або неправдивої інформації про товари та їх властивості.

4. Нерівність. Нерівність у доходах хоча і складає основу соціальної стратифікації, проте не відображає повною мірою всіх аспектів обмежень окремих суспільних груп. Люди, які мають

---

¹ Курс долара станом на 31.12.2016 р. – 27,1 грн.

² За стандартами ООН до бідних належать особи, які витрачають на проживання та продукти харчування менше 5 доларів на день, а на місяць менше 150 доларів.

³ Третій технологічний уклад сформувався у більшості розвинених країн світу в період 1880–1930 рр. та характеризувався освоєнням нових видів ресурсів та широким розповсюдженням радіозв'язку і телекомунікацій, масовим виробництвом автомобілів та літаків, кольорових металів, алюмінію, пластмас, товарів тривалого користування.

однакові доходи та відносно рівний доступ до ресурсів, можуть бути значною мірою диференційовані за рівнем споживання матеріальних благ та послуг, як наслідок, виникають суттєві диспропорції в умовах життя. Нерівність у доступі до базових послуг соціальної сфери та інфраструктурних об'єктів має чітко виражену територіальну залежність: зі зменшенням розміру населеного пункту звужуються можливості, обмежується свобода вибору, знижується якість послуг.

5. Корупція. Корупція негативно позначається на якості та кількості державних послуг, зокрема у сфері освіти й охорони здоров'я, істотно знижуючи ефективність державних витрат.

6. Низький рівень обізнаності громадян України стосовно товарів та послуг, які є на ринку, що проявляється у консерватизмі споживання. Основну причину цього вбачаємо у низькому розвитку інформаційних технологій, використання традиційних методів продажу та відсутності просвітницької діяльності щодо існування та використання товару та/або послуги.

Отже, основними проблемами раціонального задоволення потреб українців на сучасному етапі є: низький рівень доходів громадян України, недостатній рівень розвитку виробництва, монополізація економіки України, нерівність, корупція, низький рівень обізнаності громадян України стосовно товарів та послуг, які є на ринку. Ці результати дозволять в подальшому виокремити напрями раціонального задоволення потреб українців та проаналізувати роль кожного з економічних суб'єктів у цьому процесі.

Література

1. Седляр Д. О. Потреби українців на сучасному етапі: економічний аспект / Д. О. Седляр // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Випуск 16. – С. 6–11.